

HELENA KNIFIĆ SCHAPS

**MIROSLAV KOVAČEVIĆ SENJANIN – POVODOM 75.
OBLJETNICE ROĐENJA I 45. OBLJETNICE SMRTI
(16. 8. 1945. – 13. 1. 1975.)**

Helena Knifić Schaps
Arh projekt d.o.o.
Oboj 68
HR 10000 Zagreb
arhprojekt@inet.hr

UDK: 929Kovačević, M. Senjanin
821.163.42-1Kovačević, M.
Ur.: 2020-6-17

Miroslav Kovačević rođen je 16. kolovoza 1945. u Osijeku. U Senju provodi djetinjstvo te završava osnovnu školu i gimnaziju. Poeziju pisanu književnim govorom objavljuje u većini tadašnjih dječjih časopisa, a uvrštena je i u osnovnoškolske čitanke. Piše i senjskom čakavštinom, prevodi te se i njegove pjesme prevode na više stranih jezika.

U Liskovcu, Laktecu i Nespešu radi kao nastavnik razredne nastave. Umire iznenada 1975. u Donjoj Zelini. Objavljene su mu četiri zbirke pjesama: *Zlatni đerdan*, *Kad su miševi mačke prosili*, *Bio jednom jedan* i *Senjski puntapet*.

Gljučne riječi: pjesnik, zbirke pjesama, senjska čakavština, *Senjski puntapet*

Uvod

2020. godine senjski pjesnik i pjesnik Senja Miroslav Kovačević navršio bi 75 godina života. Sigurno je da bi i danas bio onako naočit, izravnoga, prodornoga, vrckastoga i toplog pogleda velikih plavih očiju; uspravan, ispravan, duhovit, pažljiv i nadasve plodan u književnom stvaralaštvu. Ovako mu, u istoj godini, bilježimo 45. obljetnicu smrti. *In memoriam* najčešće govore o djelu i samo ponekad o liku koji iza njega stoji. Iako neodvojivi, nerijetko djelo nadjača lik. Kod Miroslava Kovačevića to nije tako, barem ne za one koji ga pamte.

Život

Miroslav Kovačević rođen je 16. kolovoza 1945. u Osijeku. S obitelji se ubrzo seli u Senj, rodni grad njegovih roditelja, gdje provodi djetinjstvo te ondje

Sl. 1. Miroslav Kovačević s prijateljima u Senju 1974. predstavlja zbirku pjesama *Kad su miševi mačke prosili* (izvor: arhiv obitelji Knifić)

polazi osnovnu i srednju školu, smjer gimnazija. Rano počinje pisati poeziju – i književnim govorom i senjskom čakavštinom. Suraduje s većinom dječjih časopisa koji objavljuju njegove pjesme i prijevode te gostuje u programima dječjih emisija radijskih postaja tadašnje države.

Kao nastavnik razredne nastave radi u Liskovcu te u Laktecu i Nespešu kod Donje Zeline. Zastupljen je u zbornicima *Zbornik Čakavskog sabora 4* (1972.), *Put humanizma i put mira* (1972.), *Tito u poeziji* (1972.), *Zbornik za djecu predškolskog i školskog uzrasta* (1973.) i *Poleti pjesmo* (1973.) te u osnovnoškolskim čitankama. Prevodi s više jezika - češkog, slovenskog, makedonskog, albanskog, njemačkog i talijanskog, a i njegove se pjesme prevode na te jezike.

Za života mu izlaze dvije zbirke pjesama za djecu, obje pisane književnim jezikom. Tako 1971. Riječko književno i naučno društvo izdaje *Zlatni đerdan*. Zbirku *Kad su miševi mačke prosili*, povodom desete obljetnice pjesnikova rada, 1974. izdaju njegovi prijatelji iz raznih dijelova zemlje: Ivica Vanja Rorić, Šimo Ešić, Todor Bjelkić i ilustrator Božo Stefanović. Zbirka *Bio jednom*

jedan objavljena je posthumno, 1976., u *Maloj biblioteci Rašeljka* Senjskog muzejskog društva, urednika profesora Ante Glavičića i likovne opreme Vilka Glihe Selana.

Zadnju zbirku pjesama, *Senjski puntapet*, 1977. izdaje Čakavski sabor u Splitu, kao jedinu Kovačevićevu zbirku pisanu senjskom čakavštinom. Dvostruki je dobitnik stimulansa za stvaralaštvo *Fonda za kulturnu djelatnost SR Hrvatske*, i to 1974. za zbirku *Kad su miševi mačke prosili*, a 1975. za zbirku u pripremi *Senjski puntapet*.

Umire iznenada 13. siječnja 1975. u Donjoj Zelini, u tridesetoj godini života, ostavivši više stotina neobjavljenih pjesama i nekoliko zbirki u pripremi. Pokopan je u obiteljskoj grobnici u starom dijelu senjskog groblja Sveti Vid, uz majku i oca. Uvršten je 1989. u izbor *Učenici i maturaniti Senjske gimnazije koji su postigli znatne uspjehe na znanstvenom, kulturnom, društvenom i sportskom polju*¹, kao i u *Leksikon poznatih Senjana* 2016.²

Identitet

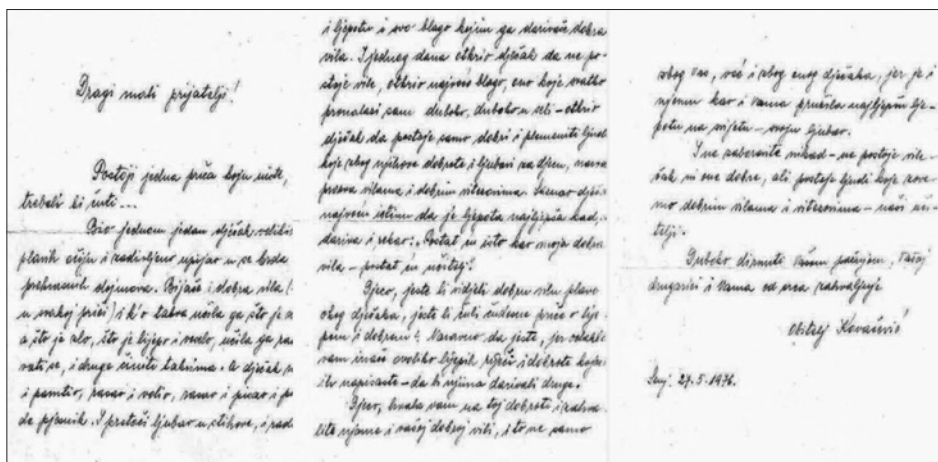
Akademik Andro Mohorovičić tvrdi da je "za determinaciju identiteta naroda potrebno navesti mnogo komponenata koje određuju narodno biće primarno formirano njegovom etnogenezom, rodovsko-biološkom povezanošću, kohezionom i asimilacijskom snagom, jezičnim idiomom, teritorijalnim okruženjem, homogenim povijesnim tokovima, životnim navikama, običajnim konstantama, misaonim, kulturnim i umjetničkim profilom te mnogim drugim odrednicama".³ Isto vrijedi i za svakog pojedinca, pa ovdjeopet ustrajem nadva konteksta – onom javno-društvenom i onom obiteljskom. Kako se u međuvremenu odustalo od stereotipa da dobar pjesnik mora biti "gladan i jedini pismen" u obitelji, vrijedno je reći nekoliko riječi o Kovačevićevoj najužoj obitelji.

Njegujući tradicijske vrijednosti, osobito važne nakon tek završenoga Drugog svjetskog rata – red, rad, odgoj, otvorenost, kulturu, svestranost i duh zajedništva – čvrsto povezana obitelj ne eksponira se odviše. U stambenoj zgradi u Aleju (senjsko Šetalište Silvija Strahimira Kranjčevića), Miro odrasta

¹ I. B. PRPIĆ, 1989, 150.

² M. RAGUŽ, 2016, 115–116. Kao datum smrti naveden je 23. siječnja 1975., prema podatku objavljenom u zbirci *Senjski puntapet*, 1977., u *Bilješci o pjesniku* potpisanoj s M.M., str. 55–56.

³ A. MOHORVIČIĆ, 1989, 7.

Sl. 2. Pismo Marijanke Kovačević učenicima razreda učiteljice Ruže Knifić, Senj, 27. 5. 1976. (izvor: arhiv obitelji Knifić)

uz majku Marijanku, rođenu Moguš (1922.–2000.), oca Ivana (Ive, 1925.–1995.), brata blizanca Tomislava (nadimka Tomica ili Levi, 1945.–2019.) i najmlađeg brata Stanislava (nadimka Nano, 1954.). Frapantna sličnost u djetinjstvu Mira i Tomicu kolokvijalno određuje imenom *Miroitomica*- jer ih je gotovo nemoguće razlikovati. Tako se, na primjer, na pitanje tko je to došao – odgovara: *Miroitomica*!

Roditelji Ive i Marijanka ("teta Marijanka" ili "Marijanka Moguška", žena koja je odisala blagošću i pastelnom finoćom), bili su okosnica, motivatori i glavna pokretačka snaga obitelji. Pratili su i poticali razvoj različitih interesa i talenata kod svakog od trojice sinova, ne zaboravljajući pritom ni one koji su ih na tom putu pratili. Tako je Marijanka Kovačević, u svoje ili u ime obitelji, redovito pisala Mirovoj (naravno - i Tomičinoj) učiteljici ili njezinim učenicima, osobito nakon izlaska koje nove zbirke. Lijep rukopis, stil, pismenost i sam sadržaj dosta kazuju o genetskom utemeljenju talenata djece obitelji Kovačević.

Brat bliznac Tomislav Kovačević Levi, kao nezavršeni student jugoslavistike i komparativne književnosti u Zagrebu i u Münsteru, radi kao poštanski službenik te piše i komponira. Kao književnik i skladatelj bio je član kulturnih i strukovnih organizacija i udruženja s područja glazbe i

Sl. 3. Miroslav Kovačević u Senju, 1974. (izvor: arhiv obitelji Knifić)

književnosti⁴. S obitelji je živio u Crikvenici, gdje je umro 2019. Uvršten je u *Leksikon poznatih Senjana*.⁵

Stanislav Kovačević rođen je u Senju 1954., a maturirao je 1973. u senjskoj gimnaziji Pavla Rittera Vitezovića⁶. U mladosti je bio aktivan kao izviđač i povremeni sudionik stručnih obilazaka u organizaciji Gradskog muzeja Senj. Kao uspješan i cijenjeni inženjer živi i radi u Sloveniji.

Milan Moguš (1927.– 2017.) ujak je braće Kovačević, Marijankin brat. Kako sam piše u *Senjskom rječniku*, "rođen je, odgajan i školovan u Senju", studira u Zagrebu i doktorira disertacijom naslova *Današnji senjski govor*⁷. *Senjski rječnik* nastaje kao dio projekta Zavoda za lingvistička istraživanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, koji Moguš tada i vodi⁸. Koautor je 6

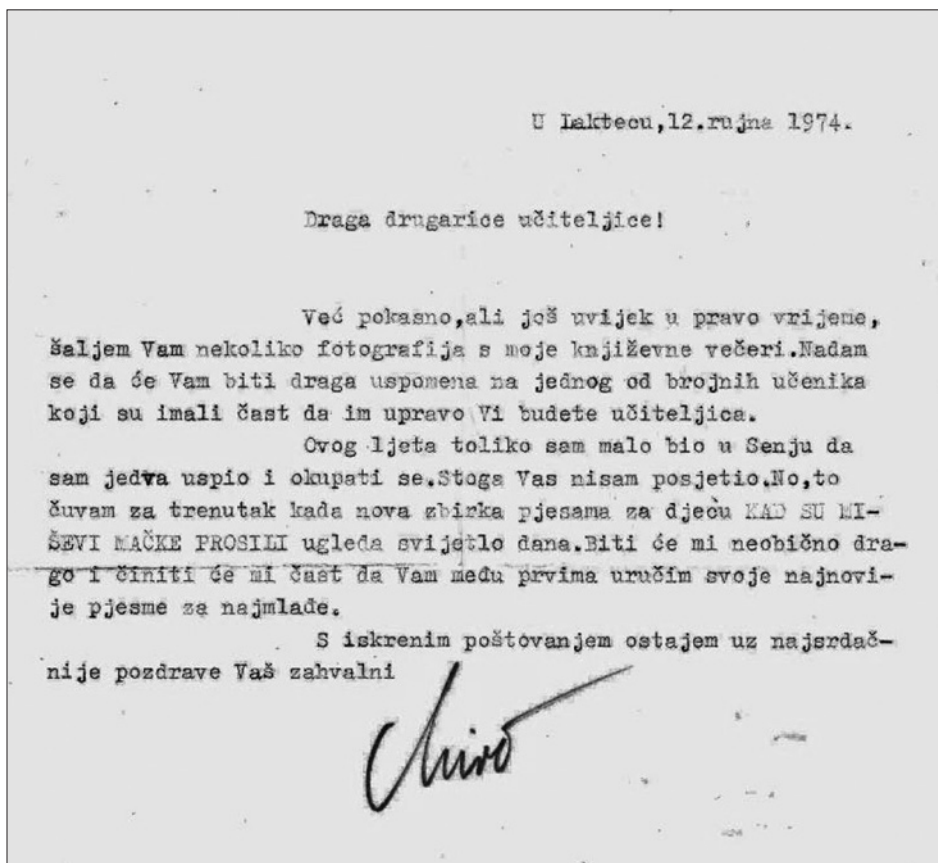
⁴ Bio je član Društva hrvatskih književnika, Matice hrvatske, Hrvatskog književnog kruga, nekadašnjeg Senjskog književnog ognjišta i Društva hrvatskih skladatelja.

⁵ M. RAGUŽ, 2016, 116–117.

⁶ B. DIKLIĆ, 1989, 101.

⁷ M. MOGUŠ, 1966, 5–152.

⁸ M. MOGUŠ, 2002.

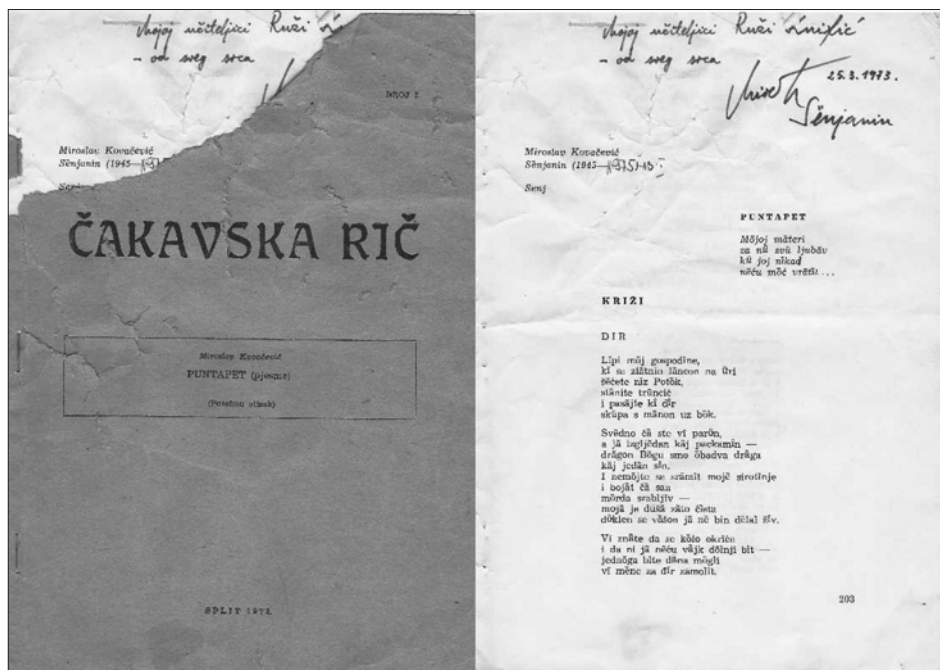

Sl. 4. Pismo Miroslava Kovačevića njegovoj učiteljici, Laktec, 12. rujna 1974.
(izvor: arhiv obitelji Knifić)

rječnika i 9 izdanja *Hrvatskog pravopisa* (Babić, Finka, Moguš) te je nagrađivan i odlikovan na najvišoj državnoj razini. Stalni je suradnik *Senjskog zbornika*, a u prvim godinama i član Uredničkog kolegija. Posthumno mu je, 2018., posvećen njegov 45. broj. Bio je predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti od 2004. do 2010., a počasni je građanin Senja od 2004.⁹

Miro Kovačević je imao posebno mjesto u našoj obitelji. Kao učenik moje mame, redovito ju je i kasnije posjećivao, donosio prve primjerke svojih zbirki pjesama s posvetom, pozivao na njihova predstavljanja, poklanjao i slao

⁹ M. RAGUŽ, 2018, 255–264.

Sl. 5. Miroslav Kovačević, *Senjski puntapet*, posebni otisak, *Čakavska rič*, Split, 1972. (izvor: arhiv obitelji Knifić)

fotografije s raznih književnih događanja. Ponosna na svojega učenika, sve je, kao i pisma njegove majke, uredno spremala u obiteljske albume.

Uvijek spontan, duhovit i nadahnut za stih jednom se, sjedeći u razgovoru s bivšom učiteljicom, zaprepastio ugledavši me zaplakanu pri dolasku s kupanja: *Ča se dogodilo, pa kolena su ti oderana?! Pala sam. Di? U Posranoj ulici. Odličan naslov za pjesmu! Posrnula djevojka u Posranoj ulici!*¹⁰ Eh, da ju je barem napisao (možda i jest?), jedino bi nas troje znalo da sam u njoj ja!

Puntapet

Sve je manje senjske čakavštine, čak i u svakodnevnom govoru, a u pisanoj je riječi posebno rijetka. Kad se i pojavi, mahom je neakcentuirana, tako da je čitati može samo Senjanin po rođenju ili po odrastanju. Pitate li danas

¹⁰ Tada uvriježeni naziv za usku uličicu, nalik klancu među visokim zidovima dviju okućnica što se probija kroz gradski zid uz samu kulu Lipicu. Izbjegavalo se njome prolaziti, možda baš zbog neurednosti i vonja urina koji kao da se uvukao i u zidove.

2 PUNTAPET

1 SENJSKI

Banja, Kolân, Ârt, Travica,
 Potôk, Križ, Dvorâc, Gorica,
 Macel i Armica,
 Trbùšnjak i Fortica,
 Abâtovo i Buškët —
 vî su bìseri mètnuti
 u sênjski puntapèt.

Sl. 6. Pjesma *Senjski puntapet* kojom završava zbirka M. Kovačevića; vidljive su ručno unesene korekcije (Kovačević ili Moguš?) (izvor: arhiv obitelji Knifić)

u Senju za značenje riječi *puntapet*, bojim se da ćete na točan odgovor čekati. U zbirci *Senjski puntapet*, u *Tumaču riječi*, Milan Moguš pojašnjava značenje riječi *puntapet*: gen. *puntapeta*, m. broš. Taj ukras, koji ističe osobnost i plijeni pažnju, posvećuje svojoj majci:

*Môjoj mäteri
 Za nû svù ljubâv
 Kû joj nîkad
 Nêću mōć vrātīt...¹¹*

Senjski puntapet prvi put objavljuje časopis *Čakavska rič* 1972., u samom početku svojega izlaženja kao publikacija posvećena čakavštini raznih dijelova Hrvatske. Slučajno mi je negdje iz mamine police s knjigama ispao jedanput tanjušni uvez već poderanih korica, gotovo *štraca od knjižice*. Radi se o posebnom otisku, naslova *Puntapet (pjesme)*. Autor je tu potpisan kao Miroslav Kovačević, a dalje kao Miroslav Kovačević Senjanin. Zanimljivost i

¹¹ M. KOVAČEVIĆ, 1972, 203.

TUMAČ RIJEČI

A

A b â t o v o, predio Senja; a l t o k ě, pril. i te kako; A r m i c a, predio Senja; Ā r t, predio Senja; a r m i ž â t, prez. a r m i ž â n, privezivati (čamac).

B

b a c i l j â t, prez. b a c i l j â n, impf. b r i n u t i s e, misliti na koga (što), baviti se sitnicama; b a l a t ũ r a, f. izvanjsko stubište za kuću; b â n a k, gen. b â n k a, m. kluba; B â n j a, predio Senja; b â r k a, f. čamac; b ě l, b ě l â, b ě l o, neodr. pridj., b ě l i, b ě l a, b ě l o, odred. pridj., b i j e l, b i j e l a, b i j e l o; b e s ě d a, f. riječ, govor; b e š t i m â t, prez. b e š t i m â n, impf. p s o v a t i, kleti; b l a g d â j n s k i, pril. s v e t a č n i; b o r ě, gen. b o r â, m. ormar s l a d i c a m a, komoda; b ũ g v a, f. riba Box boobs Bp; b ũ r a, f. bura; B u š k ě t, predio Senja; b u t i g a, f. dućan, trgovina.

C

c ě l, c ě l â, c ě l o, neodr. pridj., c ě l i, c ě l a, c ě l o, odred. pridj., c i j e l, c i j e l a, c i j e l o, č i t a v, č i t a v a, č i t a v o, c ě l c e l c â t, c e l c â t c e l c a m ě n t i, potpuno cijel, potpuno čitav; c i m a, f. konop za privezivanje broda; c i p l j a, f. cjepanica; c r i k v a, f. crkva.

C

č â, zamj. č a, š t o, z a r; č a g ě d, zamj. n e š t o; č â n ž a, f. stjenica; č e t i r e, broj 4; č i g ō v, č i g ě v a, č i g ě v o, zamj., č i j i, č i j a, č i j e.

C

č a ě a, m. otac; č a k u l â t, prez. č a k u l â n, impf. r a z g o v a r a t i, b r b l j a t i; č i f a l, m. riba Mugil Art.

211

Sl. 7. Detalj *Tumača riječi* M. Moguša u zbirci *Senjski puntapet* M. Kovačevića (izvor: arhiv obitelji Knifić)

ekskluzivnost ovoga primjerka je, osim posvete *Mojoj učiteljici Ruži Knifić – od sveg srca Miro K Senjanin 25.3.1973.*, uz otisnutu godinu rođenja njezinom rukom pripisan datum smrti 1975., 13. I. U samom su izdanju naknadno vršene korekcije (Kovačević ili Moguš?) nekih akcentuacija (str. 205) te redosljeda riječi u naslovu poglavlja (3) *Dan* (1) *celcat* (2) *celcamenti* (str. 205) i pjesme (2) *Puntapet* (1) *senjski* (str. 210). Upravo je tako 1977. i objavljeno u samostalnom izdanju¹².

¹² M. KOVAČEVIĆ SENJANIN, *Senjski puntapet*, Split, 1977.

Stručna analiza, kao domena jezikoslovaca i književnih kritičara, ne priječi da ovdje istaknem tek formu, sadržaj i jezik. Četiri tematske cjeline/poglavlja –1. *Križi*; 2. *Celcat, celcamenti dan*; 3. *Spi, mala moja* i 4. *Vajk u srcu*– sadrže, uz spomenutu uvodnu posvetu, 16 pjesama koje duhovito i s puno emocije govore o *gospodinu sa zlatnin lancon*, o *Naciju, Toni, gospodinu plovanu, Ivi ki šija ciplje u štivu*, početku dana, buri, *ribama od piruna, staron kavaliru počešljanon na prudel, susedama na puneštri, u portunu i na balaturi* ili o ljubavi prema svojem gradu.

Mogušev *Tumač riječi* vrijedan je i, prije svega, stručan prilog ovome izdanju. Ne samo da je svaka riječ akcentuirana i značenjski obrazložena, već joj je pridružena vrsta, rod, promjena u padežu, glagolski oblik, vrijeme (sve potpuno akcentuirano), pa čak i latinski naziv za, na primjer, ribe.

Dragomir Babić 1989. proglašava *Senjski puntapet* "najljepšom zbirkom pjesama napisanom senjskom čakavicom".¹³ Zbirku zaključuje *puntapet majci*, u koji Kovačević ugrađuje najljepše bisere voljenoga grada – predjele djetinjstva i odrastanja:

Banja, Kolân, Ârt, Travica,
Potòk, Križ, Dvorac, Gorica,
Macel i Armica,
Trbušnjak i Fortica,
Abatovo i Buškèt –
vî su bìseri mètnuti
*u sênjski puntapèt.*¹⁴

Zaključak

Kovačevićevu ostavštinu čine djela pisana književnim govorom, ali i senjskom čakavštinom - senjska pisana riječ, objavljene i brojne neobjavljene pjesme. Veliki opus za nepunih trideset godina života zavrjeđuje ponajprije identifikaciju, a potom i sustavnije istraživanje. Ipak, Miroslav Kovačević Senjanin svojim sugrađanima i svim zaljubljenicima u čakavsku pisanu riječ ostaje, kao što i sam piše u *Senjskom puntapetu – vajk u srcu!*

¹³ D. BABIĆ, 1989, 172.

¹⁴ M. KOVAČEVIĆ, 1972, 210.

*Literatura**I. Knjige i članci*

- Dragomir BABIĆ, Književnici i publicisti (i drugi protagonisti pisane riječi i kulturni radnici) profesori i đaci Senjske gimnazije, *Senjski zbornik*, 16, Senj, 1989, 163–184.
- Zlata DEROSI, In memoriam Miroslav Kovačević, Kad su miševi mačke prosili, Senj 1974., *Senjski zbornik*, 6, Senj, 1975, 377–380.
- Bogdan DIKLJIĆ, Nastavnici, učenici, maturanti i direktori Senjske gimnazije i COUO "Vladimir Čopić" od 1839-1989 godine, *Senjski zbornik*, 16, Senj, 1989, 71–110.
- Miroslav KOVAČEVIĆ, *Zlatni đerdan*, Rijeka, 1971.
- Miroslav KOVAČEVIĆ, Senjski puntapet (poseban otisak), *Čakavska rič*, 2, Split, 1972, 203–214.
- Miroslav KOVAČEVIĆ, *Kad su miševi mačke prosili*, Senj, 1974.
- Miroslav KOVAČEVIĆ, *Bio jednom jedan*, Senj, 1976.
- Miroslav KOVAČEVIĆ SENJANIN, *Senjski puntapet*, Split, 1977.
- Milan MOGUŠ, Današnji senjski govor, *Senjski zbornik*, 2, Senj, 1966, 5–152.
- Milan MOGUŠ, *Senjski rječnik*, Senj, 2002.
- Andro MOHOROVIČIĆ, Narodni život i običaji kao etička i humana kategorija, *Zbornik za narodni život i običaje*, knj. 51, JAZU, Zagreb, 1989.
- Ivanka Branka PRPIĆ, Učenici i maturanti Senjske gimnazije koji su postigli znatne uspjehe na znanstvenom, kulturnom, društvenom i sportskom polju, *Senjski zbornik*, 16, Senj, 1989, 141–162.
- Mirko RAGUŽ, *Leksikon poznatih Senjana*, Senj, 2016.
- Mirko RAGUŽ, Akademik Milan Moguš, Senjanin (25. 4. 1927. – 19. 11. 2017.), *Senjski zbornik*, 45, Senj, 2018, 255–264.

II. Arhivski izvori

Privatni arhiv obitelji Knifić

MIROSLAV KOVAČEVIĆ OF SENJ - UPON THE 75TH ANNIVERSARY OF HIS BIRTH
AND THE 45TH ANNIVERSARY OF HIS DEATH
(16.08.1945 – 13.01.1975)

Summary

Miroslav Kovačević was born on 16th August 1945 in Osijek. He spent his childhood in Senj where he finished primary and grammar school. He published poetry written in a literary language in most of the children's magazines of the time, and it was also included in primary school reading books. He also wrote in the Senj Chakavian dialect, translated it and his poems were also translated into several foreign languages.

He worked as a school classroom teacher in Liskovac, Laktec and Nespeš. He died suddenly in Donja Zelina in 1975. Four collections of his poems were published: *Zlatni derdan* (*The Golden Necklace*), *Kad su miševi mačke prosili* (*When the Cats Begged the Mice*), *Bio jednom jedan* (*Once Upon a Time*) and *Senjski puntapet* (*The Senj Pin*).

Keywords: poet, collection of poems, Senj Chakavian, *Senjski puntapet*